

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS-ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

7.

FEBRUÁR 20. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizetheti rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 krjával, minden postahivatalnál, 's Pesten a' 'Religio és Nevelés' szerkesztőségénél. (Üllői ut. 822. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váczzi utczában.

Tartalom: Korunk' betegsége. — Kath. tanító-intézetek' alapításának szüksége. — Elmékedések az ünnep- és vasárnapi evangéliumok fölött. — Tan- és nevelésügyi tudósítások. — Hírfüzér. — Irodalom.

Korunk' betegsége.

Mi korunk' betegsége? Hol rejlik azon főbaja nemünknek, mellynek orvoslását legtöbbben a' kormányok' változtatásában, mások átalában minden fensőbb hatalom 's kormány' megsemmisítésében helyezve, a' vallási és polgári társaságban azon félelmes izgatottságot okozzák, melly már maga is kész szerencsétlenség; mivel a' kül- és belbékét, 's vele minden földi jóllétünk' alapját, végképen elüzi a' társadalmak, a' családok, az egyének' kebeléből? E' nagy, az emberiségnek ezen életkérdésére az egyház, a' ker. religio régen megfelelt; de feleletét csak kevesen méltatták figyelemre. Nem fölösleges tehát, sőt igen is nagy hasznu, 's még nagyobb jelentésű az arra, ugyanezen egyház' értelmében, olyanok által adott válasz, kik sok ideig az egyház iránt épen nem viseltettek rokonszenvvel; sőt magukat, egyes tekteik által, annak legkeserűbb ellenségeiül is bizonyították. 'S illyen a', mint iró, és statusferfi, egyaránt nevezetes franczia, Thiers; ki legujabb, ('Sur la propriété.' 'A' tulajdonról' irt) munkájában, szintolly szépen, mint igazán jeleli ki bajaink' főokát, az emberiség' rendeltetése, természete, 's ennek megfelelő sorsa felől ápolt nem-keresztényi nézetekben. A' hitetlenség, a' statuséletben is nyilatkozó, gyakorlati hitetlenség az, melly az emberiség' jóllétét (mellyre kétségtelenül kell az aladalom- 's polgári intézeteknek is szintugy, valamint az egyház- és iskolának törekednie,) egyébben keresi, 's ennél fogva másképen is létesíteni törekszik, mint a' hol az valóban helyezve van, és a' mint az valóban létesíthető. A' híres statusferfi által adott leczke nemcsak a' népnek, 's kormányzóinak, hanem az iskolának is szól; melly utóbbinak, mennyiben az keresztényi, Thiers a' legszebb elégtételt nyújtja iratában, azon sérelmekért,

ELSŐ FÉLÉV.

mellyeket rajta, az egyetemi monopolium mellett, 's jezuíták ellen küzdött harcaival elkövetett.

„Bizonyára van rossz,“ úgy mond Thiers, főnebb nevezett munkájának végén, „sok rossz van; és szükséges annak összegét fogyasztani; szükséges e' fekete kenyeret fejjérré, e' kis zsiradékkal nedvesített főzeléket hus-étellé, e' rongyokat jó öltözteté, e' büzös gunyhót jólépitett egészséges lakká, e' baromi tudatlanságot a' dolgok' helyes megértésévé, ez esztelen irigységet öszinte testvériséggé változtatni: de erre időt kell venni, 's a' kivitelhez próbált eszközökkel kezdeni: mi az eszközök' új voltát épen nem zárja azért ki. Mind e' mellett nem szabad a' népet az iránt tudatlanságban hagyni, hogy habár mindezen változtatások végbe mentek is, szive azért telve marad, olykor elviselhetlen, fájdalmakkal...

„Nézzétek el az egész emberi-nemet, hallgassátok meg minden szív' vallomását, és mondjátok meg: nincs-e mindenik' fenekén egy közös fájdalom letéve? Annyi különféle halandók közt ki az, a' kinek megvolna mindene, a' mit kíván? Kinek nincs olyasmije, mi után sajnálkozik, olyasmije, mitől retteg? Ki nem vesztette el élete' folytatában atyját, anyját, feleségét, gyermekét? Kinek nincsenek szemei előtt, vagy egy, csak imént kezdődő élet' gondjai, egy oly életé, melly telve vagyon még eddig mi sikert sem mutatható munkákkal, vagy pedig egy, a' sir felé hanyatlott élet' kintjai, melly mint a' nap, alkonyodásra siet, 's mellyben a' már-már elhalni készült reményvágjakhoz, a' közelítő vég' határozatlan nehezteléseit csatlakoznak; neheztelések, mellyek elkeseredésbe mennek át a' szűkebb értelmi tehetségünél, csupán szomorítók a' fönkelt lelkünél: de erre nézve sok ezer ollyatén epesztő gondokkal is vegyes, mellyeket az előbbi nem ismer?...

„S ama' szerencsések, kiket a' történetírás

XIV. Lajosnak nevez és Napoleonnak, ama szerencsések, kik az egész föld kerekességét betölték, egyik ugyan ötven, a másik pedig husz esztendő folytát alatt, nehezteléssel; az első közülök elöregedvén, La Vallière gyengédségeiből Maintenon asszonynak szomorú uralkodása alá jutott: Dunes-t, Rocroy-t Malplaquet váltá föl; Turenne- és Condétől Villeroyhoz ért! Ő mondá egy napon az utóbbinak: „Tábornok ur, a mikorunkban, az ember nem szerencsés többé!” — A másik Rivoli-, Marengo-, Austerlitztól, Friedlandtól, Leipzig- és Waterloohoz megy által; a Tuileriákban, Escorial-, Schönbrunn-, Potsdam-, és Kremlből Szent-Ilonába! Meghal magánosan, sem feleségét, sem fiát nem láthatva maga mellett: Prometheusként egy sziklához odalánczolja. És ti, kik X. Károlyt és Lajos-Fülöpöt esni láttátok, esni ágat ágra, trónt trónra: hiszitek-e, hogy nincsenek fájdalmak ott a magasban is, alant is, és mindenütt; 's oda fent még több, hogysen ide lent? „Haszontalan szertekalandozás, fogjátok mondani, az általános fájdalmak téréen! Én önnek a durva öltöny fájdalmairól beszélek, 's ön a biboréival felel!” Ah, milly rövidlátónak kell lenned, ha be nem látod, miszerint e bibor, és e szörriha csak jelentés nélküli lepel, az emberi lélekre takaróul vetve; 's hogy az egyiknek vakító fénye megett szintugy, mint a másiknak hamvas színe alatt, egy borzasztó egyenlősége van a szenvedéseknek. Isten mindezekbe az emberi léleknek ugyanazon rugóját helyezé, melly, a világtól szorittatva, daczol, meghajlik, fölerősül újra, és ismét meghajlik; nem szünnén meg e különféle mozgalmakban örökké nyögni, de nem szünnén meg örökké munkás is lenni; 's ekképen az emberiséget egy látható próba által, egy láthatatlan cél felé mindig közelebb viszi. . . .

„A religio tovább ment, hogysen a bölcsészet; a religio az emberi lélek szükségéből egy fonséges sejtelmet vonva ki, melly csak ohajtás arra nézve, ki tökéletesen nem hisz; de bizonyosság annak, a ki egészen hisz, a religio azt mondja: Tűrj; tűrj alázatosan, békével, reményteljesen, Istenre vetett tekintettel, ki reád várakozik, és a ki téged meg fog jutalmazni. Ekkép ő minden fájdalomtól egy olly hosszú utazásbani alkalmatlanságot csinál, melly végre is a boldogságra vezérel. 'S épen azért e hatalmas religio, mellyet kereszténységnek hívnak, a világ fölött folytonosan uralkodik is; mit, egyéb indító-okokon kívül, egy olly előnynek is köszön, mellyel kizárólag, minden egyéb vallások fölött egyedül ő bir. Tudjátok-e, mellyik ez előny? Nem más, mint hogy egyedül ő adott a fájdalomnak értelmet. Az emberi léleknek“ (az elszédített- és végesnek) „egynél több

pöre van vele, dogmái miatt.“ (mivel az emberi, tévutra vezetett értelem elég oktalan, át nem látni, hogy épen azon dogmák teszik olly erős- és rendületlenné morálját is:) „de egyetlen egy sincs morálját illetőleg, vagyis arra nézve, mint érti ő az emberi szívet. A pogányság Sokrates- vagy Cicerónak első pillanatát sem állhatá ki; mivel e vallás mesés hagyományokban, inkább egy kellemes költszet-, mint religióban, az istenek szenvedélyei-, szerelmei-, kéjei- 's fájdalmaiban állván, nem vala más, mint olly királyok története, kik az egekbe tétettek által. Mint történet, nem vala egyéb egy álkronikánál, mint morál botránynál. De azon vallás, melly utánajött és mondá: „Nincs több egy Istennél, ki maga is szenvedett, szenvedett ti érettetek“; azon vallás, melly őt keresztire feszítetten mutatá: meggyőzte az emberiséget; értelmét az Isten egységének eszméje által elégitvén ki, szívet pedig a fájdalom istenítésével indítván meg. És csudálatos dolog, e szenvedő Isten, egy keresztben, a halál kínjai közt ábrázolva, ezerszer inkább imádtaték az emberek által, mint Phidiasnak nyugodt, vidám és olly fonségesen szép Jupiteré! A művészet őt fonségessé, de egészen máskép tette fonségessé, mint miképen a régiek Jupiterét. 'S itt rejlik az egész titok, melly a régi 's újabbkori művészet közti különbséget teszi: az első fonsőbb az alak, a második az érzelem által; egyiknek teste van, a másiknak lelke.

„Ugyanazért, mig a pogányság az emberi szellem egyetlen pillanatát sem vala képes kiállni, a kereszténység most is él, miután Descartes az emberi tudomány alapjait lerakta, miután Galilei a föld forgását, Newton a vonzerő hatását fölfedezte, miután Voltaire és Rosseau a trónokat fölforgatták. És minden okos politika, a nélkül, hogy dogmáiról ítéletet akarna hozni, mellyek egyedül egy bírálót ismernek, a hitet, ohajtja, hogy éljen.

„Akkép szóljatok annakokáért a néphez, mint a religio szól. A nélkül, hogy benne jogainak igazságos érzelmét gyengitenétek, a nélkül, hogy az őt kormányzó tétlensége- vagy rosszakaratának hizelkednétek, mondjátok meg neki, hogy mindenikünk elkerülhetlenül részese a fájdalmak bizonyos összegének, melly magában az emberi léleknek lényegében van; 's hogy azt nem a gazdag háritotta reá, hanem egyedül Isten plántálta bele, mint egy olly rugótollat, melly őt a tétlenségből kiragadja, 's a munkásság, vagyis az élet terére lökje. Mondjátok ezt; hanem akartok kettőztetni fájdalmát, 's azt egy istentelen dühösséggé változtatni; melly végre is ellene fordulna: mint egy oktalan kezébe adott fegyver

megrontja mind azokat, a' kiket ér, mind pedig azt, a' ki használja. Nem a' nép' szenvedése iránti közönyösség az, mellyre hivatkozom, hanem bajainak igazságos méltánylása, 's az azok elleni valódi gyógyszerek' megkülönböztetése, alkalmazása."

"S mi más az, mit a' keresztény iskola tanít? Nemde ezen egy és legfontosabb igazság? Mellynek tudását, 's tudatását mégis némelyek annyira fölöslegesnek itélték, hogy azt az iskolai tanulmányok' sorából is kiküszöbölendőnek tartották!

A' kath. iskola' hivatása nagy, dicső, fontos: visszatéríteni, meggyőző tanítás, a' történet-és kinyilatkoztatásból merített, ellenmondhatlan okok' erejével, — a' hű kecségtetések által elszé-
ditett emberiséget, az egyedül igazi, 's e' földön található jóllét' keresésére; 's őt a' fölleltnek nyugodt élvezetére készíteni. Egy érzelő, csupa kéjvadászattá alacsonyított, az emberiséget egyedül a' testiségnek hizelő javak' keresésére utasító, béketürest és alázatosságot nem ismerő, hitelen irodalom, megvesztegeté az emberek' legnagyobb részének az élet' tulajdonképeni célja, 's értelme fölül táplált gondolkodását. Mennyországot vélt magának e' földön készíthetni, de Isten nélkül; az Isten ő maga akart lenni, — halhatatlanság és öröklét nélkül! Így lön a' nyomor és kétségbeesés' áldozatává. — A' hitet megvető ember, az élet' kutfejét löki el magától. Egy .Leona' hitét vallónak nem lehet a' kétségbeesésnél és öngyilkosságnál egyéb menedéke.... 'S e' kétségbeesés mindinkább, és iszonyu gyorsasággal fog az emberiség közt terjedni, ugyanazon mértékben, mellyben a' miveltség és fölvilágosodás' segédeszközei, közte a' tudományt és ismereteket mindinkább honosítandják: ha csak arról nem gondoskodunk egyszersmind, hogy e' tudományt a' religio hívővé, remény-és szeretetteljessé tegye, 's — a' végtelen bölcsesség' nyilatkozatainak ellenében — a' lázatos sá. A' hitnek ujjal át kell a' tudományosság' minden ágait, megnyugtató, 's az Isten-és emberiséggel, jelen-és jövővel kibékítő szelleme által hatni; különben veszve van a' polgárisodott világ: 's elvesztve épen az által, a' mitől üdvét reménylette, a' tudomány, miveltség és ismeretek által. Ez azonban nem akar vád lenni a' tudomány és fölvilágosodás ellen; hanem csak keserű panasz, a' késsel játszó gyermek' értetlensége, 's az őt vele játszani engedők' oktalansága (részint gonoszsága) fölöttis... A' kath. iskolának tehát hatni kell, és épen kath. szelleme által kell hatni az emberi mivelődés' minden ágaira, kezdve az elemi iskoláktól, föl a' legmagasabb tudományok' tárgyalásaig. Az ember mindenkor, bármilly magas miveltségi fokon állva csak em-

ber; bármilly véges tudomány sem emelheti ki őt azon, aránylag szűk körből, mellyben korlátolt értelmé kifejlődhetik: a' hit ennek, értelmének tudnillik, szintugy, valamint szívének, örökké főszüksége leend; 's ki ezen szükségét más, mint az Isten' szava-és akaratábani megnyugvás által igéri kielégíthetni, az hazug, és csaló, 's az emberi-nem' boldogságának ellensége. „A' társadalomnak napjainkban“, ugy mond Montalembert, '1) „nincs a' socialismusnál gonoszabb ellensége. A' társadalom védi ugyan ellene magát ugy, a' mint tudja, azon megfoglyatkozott segédeszközével, mellyeket még meghagyott neki a' közoktatásnak egy ollyatén rendszere, melly gyávakká teszi a' jellemeket, megvesztegetvén a' szíveket, és egy olly törvényhozás, melly a' keresztényi buzgalom' önkénytes fölszárnyalását sokkal nagyobb gonddal igyekszik visszanyomni, hogy sem megesett természetünk' vétkes hajlandóságát. Mindazonáltal nem kell kétségbeesnünk mindaddig, valamig csak az egyház, mellyel a' világi társadalom olly gyakran bánt akkép, mint valamely idegen-, vagy ellenséggel, ott álland e' társadalom mellett, hogy sebesültjeit bekötözze, hogy számára mindig anyailag érző kebelét föltárja, 's őt gyengéd és fáradhatlan béketüresében, egy általa folytonosan megvetett, és mindig szükséges gyógyszerrel megkinálja. De ha a' socialismus' mótelye odáig terjedne, hogy magukat az egyház' fiait is megrohanja; ha kath. ifjúságunk' egy részét azon szerencsétlenség érné, hogy esztét, vagy pedig szívét e' csalárd tanoknak megnyitná: akkor igazán orvosolhatlannak tetszhetnék a' nyavala; akkor az elcsüggedés természetes lenne, 's mi sem maradna egyéb hátra, mint egy társadalom' veszte fölött siránkozni, melly arra van kárhoztatva, hogy egy gyógyíthatlan anarchia' fojtogatásai közt adja ki lelkét... Nem lehet rajta kételkednünk, Isten a' mostani társadalom' gögjét és anyagiságát bünteti, midőn őt a' fenylések' legiszonyubb nemének elviselésére kárhoztatja; átengedve őt az ujitók, elbizott emberek, utopisták, mondjuk ki egy szóval, esztelenek' vakmerőségének...“

Istennek hála, mi ugyan még nem vagyunk a' communismus' elvei által előkészített végveszélynek ezen irtóztos örvényéhez olly közel, mint vannak a' tulajdönt lopásnak nyilatkozató communisták' százezreitől hemzsegő Páris, London, Berlin. 's más, tulmiveltségök' terhe alatt roskadozó fővárosok és birodalmak; de a' veszedelem azért közös: mivel az europai miveltség által rokonult népek' családjában, lehetetlen többé valamelly tagnak rothadásba mennie a' nélkül,

1) „L' ami de la Religion.“ 1848. No. 4683.

hogy az erkölcsi halált okozó mótely a' többi tagokat is megvesztegetéssel ne fenyegetné. A' világirodalom közös; a' tudomány' nyeresiményei 's veszteségei egy, miveltségre igényt tartó ország elöl sincsenek elzárva. A' jó vagy rossz elvek' atmosphaerája, határkövek és vámvonalok által föl nem tartóztatva terül el minden tartományok fölött. Az e' regiokban uralkodásra jutott rossz annakokáért közös veszedelme minden civilisált népeknek. Az áltudomány, a' fölületes ismeretek, csupa érzéki kéjeket lehelő olvasmányok, megvesztegeték a' világ' gondolkozását, érzelmeit: a' kath. iskola' hivatása tehát, az igaz, alapos tudomány' világával üzni szét a' csábító lidérczfény' káprázolatait... 'S ezt a' nép közt szintugy, mint a' magasb tudományok' világában: az elemi iskolák' czélszerű rendezése által nem kevésbbé, mint valóban catholicus egyetemek' alapításával: minőnek föllállítása felöl Némethonkath. érzelmi, egyházi 's világi férfiai is komolyan gondolkoznak. A' kath. érzelem a' tudományosságot nem zárja ki, sőt annak leghatalmasabb emeltyüjeül szolgál. Ezt az olasz, francia, spanyol és német tudományosságnak (korán sem a' lipcsei vásárra készített munkák' számához mérendő) fénykora is bizonyítja, 's hirdetik azon maradandó becsü nagy munkák, mellyeket a' lefolyt századokban csak egy egész életet önzéstelenül a' tudomány' oltárára szentelt óriási buzgalom, és kitartás hozhata létre.

Kath. tanító-intézetek' alapításának szüksége.

A' Regensburghban megjelenő Hausfreund, egyik füzetében *) az egyház által használandó tanítási szabadság-, és egy, Némethon' számára föllállítandó kath. egyetemről értekezvén, többi között azt mondja: „Honnan is várható” a' státus-épületeket lerombolni törekvő jelen „mozgalmak közt egyebünnen segítség, mint ama' sziklától, mellyet a' legerősb viharok sem mozdíthatnak ki helyéből? Oh ha az emberek e' sziklához szorosán ragaszkodtak, 's a' világi hatalom megismerte volna, hogy az egyház' virágzó állapotja neki is legjobb támasza; ugy bizonyosan ellentállott volna a' kísértetnek: az egyház' jogait eltulajdonítani, 's azt minden oldalról gyámkodási viszonyba helyezni; 's nem lett volna a' kitört zivatarra szükség, hogy az vezesse őt azon meggyőződésre, miszerint religio nélkül, 's az egyház' befolyásá-

*) „Der katholische Hausfreund, ein Sonntagsblatt zur Belehrung, Warnung, und Erbauung etc., redigirt von Anton Westermayer, Regensburg, 1848. 662 's köv. 1.

nak engedett szabad tér nélkül, a' társadalom nem élhet békében. — De ha az egyháznak újra föl kell építenie, mit az Isten- és annak látható intézetétől elpártolás lerombolt, mivel kezdjük az újraépítést? Nyilvános, hogy mindenek előtt a' Krisztusban- és az ő megváltás-intézetébeni hitnek kell újra fölélesztetnie; mivel az egész keresztényi élet hiten alapszik... Már pedig a' tapasztalás bizonyítja, hogy a' hit részint meg van hidegölve 's elszibbasztva, részint egészen is kioltva; 's hogy helyébe nem csupán a' tévhit és hitellenség, de maga a' keresztény vallás' iránybani teljes gyűlölség lépett. A' hitnélküli tudományosságban odáig vitték, hogy a' kereszténységet, eleinte csak üres és önképzette ábrándokba olvasták föl; 's azt az emberiképzelőerő' szép találmányaul nyilvánították, mellynek épen ezért ama' fokon, hol az ember gondolkodni kezd, tökéletesen el kell enyésznie. Gyakorlati szempontból pedig a' keresztény religio minden utálatosságok' gyűlhelyeül, a' legnagyobb 's hallatlan vétségek' szülőjeül, 's ollyatén bálványozásul nyilvánított, mellynek szolgálatában embereket áldoznak. Kérdés továbbá: milly eszközökkel bir az egyház, a' hitnek ujbbi fölébresztésére? Kétségkívül egyedüli fegyvere, az ige. Az igének eme' fegyverét azonban az irás- és élő szóvali tanításban egyaránt kell használnia.”

„Miután a' kereszténytelen eszmék a' tagadási philosophiában tudományos kinyomatukra táltak; miután az nem csak éjszaki Németsországnak valamennyi tanítószékein adatik elő, hanem a' déliben is tetemes előmenetelre talált; nem maradhatott el, hogy az a' társadalom' alsóbb rétegeibe is be ne hasson, és hogy a' gyakorlati tárgyakat is, például Jézus' életét, saját szellemében átdolgozni ne törekedjék; és hogy a' legtöbb napi lapok is illy szellemben ne legyenek írva. A' protestantismus' orthodoxyája e' rossz' terjedésének csak csekély gátot vet; és innen látjuk ama' nevezetes eredményt, hogy azon fegyver, mellyet az egyház ellen akartak használni, magát a' protestantismust döntötte veszélybe, 's némi csekély kivétellel, az ujabbkori pogánysággá változtatta által.”

„Az egyház' jelenlegi állapotja sokban hasonlít a' második századbeliéhez. Mert akkor is ugyanazon fegyver használtatott a' kereszténység ellen, tudillik a' philosophia; 's ugyanezen fegyver az most is, melly jelenünkben olly rémitő pusztítást tesz.” (Értsük az álphilosophiát; mert van keresztényi, 's e' névre méltó, valódi bölcsészet is. Ezt szükséges mindenkorra megjegyeznünk!) „Hajdan tudillik az által igyekeztek a' pogányságba új életet lehelni, 's azt a' keresztény-

ség' ellenébe állítani, hogy az egész pogány valást mysticus értelemben vették, azt a' tudomány' minden fényével fölékesítették, 's a' fertelmeségeket elmellözve, morális eszmékkal aggatták be. De egy holttest nem kelthető új életre. Sz. Irenaeus-, később sz. Ágostonnak könnyű volt eme' gnosticus és manichaeusi tanokat megczáfolni, gyalázatos eredetöket fölfedezni, 's alapatlanságukat kimutatni. Mindezen tanok pedig azon állításban pontosulnak össze, hogy: Isten és a' teremtmény egymástól nem absolute különvált lények: hogy a' rossz, " (tehát a' bűn) „annak, a' mi véges, szükségképeni tulajdonsága: következőleg az emberi akarat, ennél fogva nem bír szabadsággal. Már pedig épen ezen pantheismus és atheismus képezik a' jelenkori negatív bölcsészet középpontját is. E' tanok szerint a' kereszténység is csak egy fok, a' kifejlődési lépcsőzeten, melynek, mint minden fejlődésnek, az rendeltetése, hogy elenyeszszék: az absolut (tökéletes) religio, nem lévén egyéb a' tudománynál. " (Mi természetesen a' hitet egészen fölöslegessé, 's legfőlebb is a' kifejlődésnek egy alacsony fokán álló köznépre nézve teszi használhatóvá. Innen a' hitnek ezen áltudomány és bölcsészet általi lenézetése!)

„Nincs semmi további fejtegetésre szükség, hogy belássuk, miszerint a' régi pogányság csak új alakba öntetett, 's hogy annak, miután tökéletesen kiképeztetett, 's már az életbe is átment, gyümölcsöket hozván, a' kereszténységeli nyílt harcztot kell végre is előidéznie. Most ugyanis nem arról van többé kérdés, hogy a' Krisztusban kath. vagy nem-kath. hitvallások tovább is küzdjenek-e, vagy sem, egymás ellen; hanem arról, hogy valljon a' kereszténység általában, még pedig annak sértetlen életalakjában, a' kath. egyházban, fönálljon-e továbbis, vagy sem. Ugyanazon keresztényellenes szellem az, melly jelenleg a' " (de csak úgy nevezett) „mivelt társadalmat többnyire lelkesíti, melly Franciaországban az egyetemi monopolium által, hol a' pantheismus nyíltan taníttatik, az ifju nemzedéket az egyháztól elidegeníti; ugyanazon szellem az, mellynek hódol tudósaink és egyetemi tanítóink' legnagyobb száma. Mi csuda tehát, ha tanítványaik mindaz iránt, a' mi kath. nevet visel, lángoló gyűlölséget szívnak magukba, 's ezt az életben is tanusítják? E' szellem az, melly a' bécsi egyetemi ifjuságot védtelen szerzetesek ellen tüzelé; 's melly a' hazugság, és rágalom, és ha hogy ehhez, mint Schweizban, eszközökkel bír, erőszak által is dühöng az egyház ellen.“

„A' bajt, melly napról-napra újabb pusztításokat tesz, csak hasonló ellenszerek által orvosolhatni. Az egyházban magában van az erre szolgáló gyógyszer; csak használnia szükség. E' szer pedig nem egyéb-, mint abban áll, hogy a' ke-

resztény, illetőleg kath. tudományosság, minden módon, különösen pedig segítették elő egy kath. egyetem' alapítása által. Használja föl az egyház a' tanítási szabadságot, melly a' sajtószabadságnak szükségképeni eredménye, arra, hogy az ifjuság a' fensőbb tudományos intézetekben ne szivjon be többé tévirányu, 's hitellenes elveket: hanem képeztessek ki alapos tudományossággal; a' nélkül, hogy religioját elveszítse. — Senki se képzelje e' szükségét csekélynek; 's engedje magára nézve korunk' tüneményeit tanulságosokká válni! Ha azt akarjuk, hogy a' fensőbb és mivelt társadalom a' hitelenség' szellemétől megóvassék, úgy szükség gondoskodni a' fensőbb tanítóintézetekben adandó ker. oktatásról. Ha azt akarjuk, hogy a' clerus képes legyen kortársaira, kiket a' fonák tudományosság hitőktől megfosztott, üdves hatást gyakorolni, szükség, hogy az a' tudományosság' korigényelte fokán álljon, 's tehetséggel bírjon, az egyházellenes tanok' és keresztényellenes tudomány' botorságait megczáfolhatni; mit illetőleg azonban épen nem szabad neki csupán negatív viselni magát, hanem a' keresztény tudomány' tetteges birtokát meg is szerezni. Ama' szellemet, melly egykor olly álmétkodásra méltó tudományos műveket hozalétre, újra föl kell élesztetni, 's az ismét hasonló műveket fog alkotni. — De e' végre különösen megkivántatik egy középponti intézet, melly magának föladatul tűzze ki, a' keresztény tudományosság' mivelését, és a' leendő tanítók' képezését. Mi híjával vagyunk egy kath. egyetemnek. Igaz ugyan, hogy a' jelenleg fönálló egyetemek' legtöbbszei, egyházas czélokra lőnek alapítva; de azok, mint a' tapasztalás hirdeti, e' czéltól teljesen elűtettek, részint a' tanítószékek' hiányos betöltése, részint és főleg, a' fonák képezés által. Amaz egyetem is, az egyetlen, melly Némethonban kath. hírben állott, a' müncheni, a' legujabb események' következtében, erőszakos tulkapások, részint halál által is, legnagyobb ékeségeitől megfosztatott. Nincs is semmi remény, hogy az erőszakosan eltávolított professorok valaha ismét visszahelyeztessenek. . . . A' tapasztalás és a' jelennek története megtanított rá bennünket, hogy a' status a' maga mindenhatóságát a' tanítószékek' betöltésében arra használhatja, hogy saját, az egyház' javával ellenkező nézetei- 's törekvéseinek hitelt és előmenetelt szerezzen. Kézelfogható bizonyosságokat erre legujabban Bajorország szolgáltattott; valamint annakelőtte Württemberg és Poroszhon, hol egyetlen-egy tudományosan mivelt 's egyházas érzelmű tanítót sem alkalmaztattak, hol a' hermesianismus és német-katholicus irány pártoltatott. Jóllehet pedig az egyház az efféle meghívások ellen tiltakozhatik, az ilyen ovástételek mégis foganat nélkül hang-

zanak el, 's többnyire czélt tévesztenek; mivel ő az állomány' ellenében csupán csak protestálhat. Bárha vannak is egyes szakok, hol a' confessionalis különbség háttérbe szorul, vannak ellenben mások, mellyek' kezelésére ama' különbség nagyon is hatalmasan befoly. Áll ez különösen a' történettan-, bölcsészet-, egyháztörténetre nézve. Az egyházra nézve nem lehet közönyös dolog, valljon pantheismus tanittatik-e, vagy pedig az ember' morális szabadsága; valljon a' középkor ugy festetik-e, mint az egyházi 's hierarchiai jogbitorlások' kora, vagy pedig ugy, mint a' hitbuzgó lelkesedésé; valljon a' josphinismus' tanai adatnak-e elő, vagy pedig a' kath. egyháziéi. Nem lehet közönyös dolog rá nézve, hogy milly érzelmekkel töltenek be a' leendő orvosok és statushivatalnokok: miután épen ezen, fiatal korban beszívott elveknek van legnagyobb hatásuk, az egyház és hivatalos férfiak közti jó egyetértés-, vagy pedig meghasonlásra. Az egyház nem akar semmi kizárólagos jogot tulajdonítani magának, hanem csak azt akarja, hogy mások mellett, jó katholicus férfiakra is bizassék olly tudományok' előadása, mellyeknél a' hitfelekezeti különbség tetemes befolyást szokott gyakorolni; nem akar többet, mint hogy engedjék meg neki is a' taníthatást, és a' kath. ifjúságnak adjanak alkalmat, az egyház' tanítását is hallhatni."

„De hát nincsenek az egyháznak lyceumjai, hol ő a' papi rend' jelelteit szabadon nevelheti és taníthatja, 's hol a' tanítókat ki is nevezheti? Bizonyosan előny, hogy e' lyceumok az egyetem' irányában függetlenek, 's nem igazgattatnak, mint Franciaországban, az egyetem által. Igenis, a' püspököknek van némi befolyásuka' tanítószékek' betöltésénél: de tökéletes szabadsággal csakugyan nem bírnak. Először is az egész tanítási terv, 's az egész tanítási rendszer, a' világi hatalom által van elébök szabva; már pedig egy alkalmatlan tanítási terv nagy akadálya a' tudományos miveltésnek. Azután pedig hiányoznak a' szükséges eszközök is, mellyek' segedelmével egy mindenoldalú általános miveltiséget megszerezhetni; nagyon sok tudományszakok épen nincsenek betöltve, de a' legtöbb szakok gyengén is vannak betöltve. Minden nagyítás nélkül állíthatni, hogy a' lyceumok a' jelenkor' követeléseinek nem képesek megfelelni, 's alig részesíthetnek a' legszükebben kimért theologiai miveltésben; arra nem is tekintve, hogy a' tudományosság' szelleméről“ (a' tanítványokban ébresztendőről) „szó sem lehet bennök. Már pedig ha az ifju semmi előszeretetet sem nyer a' tudomány, nevezetesen a' theologia iránt, ha a' szakához tartozó tárgyakat csak félig ismeri: miképen viseltessék részvétellel később a' kath. irodalom' érdekei iránt, vagy mint vegyen azokban tetteges

részt? Bármilly nagy fontosságu legyen is az ascetici miveltés, a' tudományos miveltés' hiányát még sem pótolja, 's jelen korunk' szükségeinek kielégítésére nem elegendő. Ehhez járul még az is, hogy az egyháznak természeténél fogva, nem csupán a' theologiai jeleltekre, hanem általában minden ifjakra kell, mennyiben az egyházhoz tartoznak, kisebb-nagyobb befolyással bírnia; kívánhatja ennél fogva, hogy a' theologián kívül, az egyetemekben is adassék a' vallási tanulmányokban általános oktatás; nem is lehet rá nézve közönyös, ha valljon az erkölcs-tant és vallás' philosophiáját egy pantheista adja-e elő, vagy pedig egy keresztény“ (még pedig e' névre méltó, kath. keresztény).

„Az egyház' érdekében fekszik annakokáért, egy olly intézet' fölállítása, mellyben a' fiatalok, a' tudomány' minden ágait illetőleg keresztényi nézeteket szerezhetnek maguknak, azokat a' társadalomban is elterjesztendő; 's hol különösen a' leendő tanítók, nem csupán a' theologiai tanító-intézetek, hanem a' többi általános tudományok' részére is tudományosan és keresztényileg kiképeztesse. Az egyház ugyan a' jelenleg főnálló, 's kath. czélekből alapított egyetemekrei jogáról le nem mondhat, lemondania nem szabad; hanem inkább védeni tartozik jogait, és oda munkálni, hogy azok céljoktól el ne vonassanak: de azért ezek ama' hasznokat, mellyek egy tisztán egyházi és kath. egyetemből erednek, a' legkedvezőbb esetben sem nyújthatják. Mióta az egyetemek' önállósága csaknem egészen megsemmisített; mióta tökéletes szabadsággal nem bírnak rá, hogy magukat alakíthassák, és rokonérmű tagokat vehessenek kebelökbe; mióta a' status gyámkodását fölöltük is kiterjeszté: a' tudományos élet az egyetemekben jóformán ki van oltva. Milly ritkák a' nagy férfiak, kikkel valamelly egyetem bír! Milly középszerűek a' legjobbak is! Ugy látszik, mintha Isten' átka feküdnék mindazon intézeteken, mellyek az egyházi befolyás alól elvonatnak. Legszembetűnőbbben mutatkozik ez Franciaországban, hol a' burokraticus rendszer legjobban kifejtett. Azon időtől fogva, hogy az egyetemet kizárólag a' kormány vezeti, hogy azt statusintézetté csinálta, 's maga vezet minden tanítást az egész országban: azóta nemcsak a' tudományos szellem tűnt el az intézetekből, hol annakelőtte virágzott; nemcsak nem képeztek többé bennök, mint hajdan a' maurinusoknál, tudósok: hanem napról-napra inkább eltűnnek azon erkölcsi jellemek is, mellyeket csak a' kereszténység képez. Miképen is állhatna az érzékiség, a' megvesztegetés, a' servilismus' csábításainak egy pantheista, egy isten-tagadó, vagy indifferentista ellent, ki az erkölcsiségben semmi magasabb köteleztetést, hanem legfőlebb is némi illendőségi szabályt lát? 'S vall-

jon nem ugyanez-e az eset, kisebb-nagyobb mértékben, a' mi főiskoláinknál is? A' bajon, melyben szenvedünk, csak egy kath. egyetem segíthet."

„Legelső is, a' mi itt tekintetbe jön, az egyező szellem, öszhangzás az elvek közt, mellyek a' tudományi különféle szakokon keresztül vonulnak, ugyanazon egy igazság, melly magát a' tudományokban, különféle módon ugyan, de mégis mindig ugyanazon törvények szerint nyilvánítja. A' vallástudomány ennél fogva középpontot képezend a' kath. egyetemen; különösen pedig, valamenyny tudományoknak alapul szolgálva, nem csak a' tudományok közti egységet hozandja létre, hanem eleven testvériséget is szürend a' tagok közt. A' professorok nem csupa tanítók lesznek a' hallgatókra nézve, kik velök többet mit se gondoljanak; hanem a' szellemi közlekedésből egy socialis, egy élő viszony is fog egyszersmind képződni: úgy hogy a' tudományok egyeteme, az „universitas scientiarum,“ egy jól rendezett testvéreletté szélesedjék ki... Egy illy szabad társulat ennél fogva maga fogja a' tanítási tervet is készíteni, melly az egésznek szelleméből indul ki, 's mellynek középpontjaul a' religio szolgál. Mert általános a' tapasztalás, miszerint a' religiobani tudatlanság, a' tanuló ifjuság közt olly nagy soha sem volt, mint minőt a' mostaninál észrevehetni, 's hogy épen e' tudatlanság az oka azon fonák nézetek- és előítéleteknek, mellyek az egyház' ellenében uralkodnak."

„Ne is mondja senki, hogy tudományos intézeteink még sem állhatnak olly rossz lábón, miután bennök vallástanítás adatik. Mert adatik ugyan illy tanítás a' gymnasiumokban, de kevesebb fontosság tulajdonítatik neki, mint a' mathesisnek, és egyenlővé tétetik a' franczia nyelvtan-, és szépirással, és több olly tárgyakkal, mellyek a' rendes tanulmányok' számába nem is soroltatnak, hanem csak mellékes dolgokul tekintetnek: úgy hogy a' keresztényi kiképzést a' nem keresztényi teljesen kiszorítja... A' nem theologusok semmi további (keresztényi) képeztetést nem nyernek, azon kívül, mellyet a' gymnasiumokban kaptak: 's csak az indifferentismusban haladnak előre. — Nem kell tehát rajta csudálkozni, hahogy olly sok keresztények, még pedig épen a' legbefolyásosabbak, a' kereszténység- és egyháztól elidegenednek. Sőt inkább azt kell csudálni, hogy vannak még ifjak, kik ezen intézetekben pogány nézeteket szíva be, és a' pogányság' intézetei iránti előszeretetre lelkesítette, keresztény szüleiktől nyert 's ifjuságkori vallásosságukat annyira is képesek megőrizeni, hogy a' közönyös és hitnélküli mivelődésnek eme' tengerén el nem merülnek. E' tünemény olly közönséges, hogy az intézeteinkben adott ke-

resztényellenes kiképezés fölött maguk a' protestansok is, és még jobban panaszkodnak, hogy sem a' catholicusok. Mi pedig a' dolog' tudományos oldalát illeti, általános az a' felőli meggyőződés, és ezt naponkint hallhatni, hogy a' mostani tanulási időnek fele része alatt mindazt megtanulhatnak, mit jelenleg az egész, erre fordított időben tanulnak. Épen nem olly nagy annakokáért a' tudományosságban tett előmenetel azóta, hogy a' status a' tanítást csaknem kizárólag, egészen kezeibe vette."

„A' clerus' kötelessége tehát, használni a' tanítási szabadságot, 's a' fensőbb miveltség' előmozdítására, egy tisztán kath. intézetet alapítani. A' catholicusok, világiak és egyháziak, elegendő segédeszközökkel bírnak egy illy intézet' alapítása- és föntartására. A' némelhoni catholicusok nem lesznek kevésbé áldozatra készek, mint a' belgák, kik a' löweni egyetemet alapították, 's azt folytonosan föntartják; egy olly egyetemet, melly a' legtudományosabbak közé tartozik, és máris igen nagy eredményeket szült. 'S valljon nem kell-e magának a' statusnak is ohajtania, hogy a' tanításban vetélkedésnek legyen helye, 's hogy megkísértessék, valljon milly eredményeket mutathat elő egy tisztán egyházi intézet? Mi a' világiakat a' tanításból kizárni nem akarjuk (de ne zárják ki belőle a' clerust is, se ne szorítsák őt az egy theologiára); hanem csak egyházas, szigorun híthü érzelmet, és tudományos szellemet követelünk. Mi meg vagyunk róla győződve, hogy előbb-utóbb szükséges lesz egy kath. tanító-intézetet alapítani; mivel a' hitetlenségnek csak így lehetend tartósan és diadalmasan ellenedolgozni."

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangéliumok fölött.

Nagybőjti I. vasárnapra.

(Sz. Máté. 4. rész. 1—11. v.)

„Az időben, Jézus a' pusztába vitették a' lélektől, hogy az ördög által megkísértetnék. 'S miután negyven nap és negyven éjjel böjtölt volna, megéhezék. És hozzájárulván a' kísértő, monda neki: Ha Isten' fia vagy, mondd, hogy e' kövek váljanak kenyerekké. Ki felelvén, monda: Irva vagyon, hogy: nem csak kenyérral él az ember; hanem minden igével, melly az Isten' szájából származik. Akkor fölvitte őtet az ördög a' szent városba, 's a' templom' tetjére állitván, monda neki: Ha Isten' fia vagy, bocsátkozzál innen alá. Mert hisz' irva van, hogy: Angyalainak parancsolt végetted, és kezeikben hordoznak téged, nehogy talán lábadat a' kőben megüssed. Mondta neki Jézus: Meg vagyon az is irva: Ne kísértsd a' te uradat Istene-

det. Erre az ördög egy igen magas hegyre vivé föl őtet, és megmutatá neki a világ minden birodalmait, 's ezek' dicsőségét, és monda neki: Mindezeket neked adom, ha leborulván, imádandasz engem. Ekkor monda neki Jézus: Távozzál sátán; mivel irva van: a te uradat Istenedet imádd, és csak neki szolgálj. Akkor elhagyá őtet az ördög; és ime angyalok jövének, és neki szolgálnak.⁴

I. Megkísérteni valakit kétféleképpen lehet; tudnillik először: jó ezélnél; 's ekkor a megkísértés ugyanazt teszi, mit a megpróbálás. Így kísérti, vagyis próbálja meg a tanító a maga tanítványait, midőn őket váratlanul kikérdezi: hogy ez által megtudja, valljon egész figyelemmel hallgatták-e szavait, 's megértették-e, a mik mondattak. Így próbálja meg Isten is gyakran az embereket, jó és balsorsban, (nem ugyan maga, hanem az emberek végett,) hogy kitéssék: valljon eléggé megszilárdultak-e a jóban, 's állhatatosak-e minden körülmények közt az erényesség-és isteni félelemben. Mert maga sem tudja az ember, mi lakik benne: hanem csak az őt próbára tevő alkalmak tanusítják hite-, reménye- és szeretetének erős voltát. Így kísértette, vagyis próbálta meg Isten Ábrahámot, és engedelmességét, midőn parancsolá neki, hogy egyetlen fiát Izsákot, azt, mi a földön előtte legkedvesebb volt, öregségének gyámolát és vigasztalóját, Istennek áldozza. Megpróbálta Jóbót iszonyu inségében, Tóbiást szomorú vak-ságában... 'S így próbál meg minket is gyakran, inséget és sanyaruságot bocsátva reánk, 's mintegy egészen elhagyni látszatván; hogy iránta való bizodalunkat 's békettűrsünköt bebizonyítsuk. — De van egy másnemű kísértés is, tudnillik kísértet a rosszra; mellynek az egyedül célja, hogy általa valaki bűnre vitessék. És így csak a rossz lélek, az emberi-nemnek eleitől fogva halálos ellensége, az ördög tud kísérteni, 's azon boldogtalan emberek, kik az ő szolgálatába szegődtek; kik miután maguk megromlottak, másokat is elveszteni, 's bűnre vinni nem irtóznak. Azért mondja sz. Jakab apostol: „Senki se mondja, midőn rosszra kísértetik, mintha az Isten kísértené őtet; az Isten ugyan is valamint nem ingereltethetik a rosszra, ugy nem is ingerel arra senkit. Hanem kiki tulajdon rendetlen kivánságától vonatik 's esábittatik el a rosszra. Így szüli a megfogamzott rossz kívánság a bünt, az elkövetett bűn pedig a halált nemzi.“¹⁾ Megpróbálja tehát Isten is az embert, 's megengedi, hogy a rossz lélek által a bűnre kísértessék: de, mikép sz. Pál apostol is mondja: „hűség az Isten, és nem hágy a fölött kísértetni, mint a mennyiben erők elbirja.“²⁾ Megengedi, hogy a gonosz által rosszra is ingereltessünk: de ha ő hozzá folyamodunk, erőt is ad mindig, a kísértet legyőzésére; 's épen e megkísértetést is javunkra fordítja. „A kísértettel együtt erő-növekedést is szerez“, ugy mond az irás, hogy annak el-lentállhasunk.³⁾ Azért: „boldog a férfi, ki a megkísértetést kiállja; mivel bebizonyítván állhatatosságát, az életnek jutalomkoszoruját fogja elnyerni, mellyet Isten azoknak ígért, kik szeretik őtet.“⁴⁾

II. Krisztus urunk, hogy igazi Megváltónk, szabadítónk, 's példaképtünk legyen a jóra, mindazon terheket és veszedelmeket elviselte, kiállta, mellyeknek az ember-nem, bűnbe esésének következtében alá lön vettette, 's folytonosan ki vagy on téve. Hogy igazi főpapunk legyen, „a ki tud könnyörülni a mi gyarlóságinkon,“⁵⁾ az egy bűnön kívül mindenben hasonló kívánt hozzánk lenni, 's mindazon kísértéseken átesett, mellyek ez életben istenessé-

günket veszélylyel szokták fenyegetni. E veszélyek főleg: a testiség, a dicsőség kívánata, és birtokszomj. Urunk mindhármát legyőzte. Kövessük nyomdokait, és mi is dadalmasan fogunk a megtört pályán, isteni mesterünk után előrehaladni. Van neme a rossznak, melly fölött egyedül az imádság és böjt által megerősített önmegtágadás szelleme győzedelmeskedhetik! Ezt maga az ur Jézus mondja: ⁶⁾ és mi hiszszük, hogy nála az örök élet igéi vannak; ⁷⁾ 's hogy ő az Istennek egyszülött fia, ki mindazzal, a mit mondott és tett, egyedül üdvességünket akarta biztosítani.

III. Isten elég hatalmas, nem csak kenyerekké változtatni a köveket (mint a földből táplálatunkra szolgáló gyümölcsöt és gabonát tudja, nekünk megfoghatatlan módon előhozni); hanem még lelkes valokat is alkotni belőlök; és mint keresztelő sz. János a zsidóknak mondá, „e kövekből is fiakat támaszthat Ábrahámmak“⁸⁾; de Isten nem egyedül hatalmát akarta az emberek irányában tanusítani, hanem gondviselésének végetlen bölcsességét is. Ez pedig nem engedi, hogy szükségtelenül szaporítsa csudáit. Az ur Jézus csak azért, hogy éhségét lecsillapithassa, nem akar csudát mivelni: de akart igenis akkor, midőn a kifáradt 's ellankadt seregeket utra vala bocsátandó. Ekkor résztvevőleg mondá: „Szánom a sereget; mert ime már harmadnapja, hogy velem vannak, és nincs mit enniük.“⁹⁾ Ah mert maga iránt sanyaru tudá lenni: de mások iránt könnyörületes. Miben az emberek egészen ellenkezőleg szoktak többnyire eselekedni; maguknak mindent megengedvén, míg másoknak elnézni mit sem akarnak. Így tőnek a pharizaeusok is: „Nehéz és elviselhetlen terheket kötöttek és raktak az emberek vállaira: de maguk egy ujjukkal sem akarák azokat illetni.“¹⁰⁾ Az ur Jézus ellenben könnyüvé tette nekünk az igát, és ama terhet, mellyet ő maga, a legnagyobb sanyaruságok és nélkülözések közt viselt. Egészen a keresztnek kínos haláláig. Viseljük azért mi is a sokkal kisebb bajokat békével, és ne kívánjunk mintegy csudákat Istentől, szenvedéseink megszüntetésére. Annak idejében elérkezik a kívánt segítség: addig pedig tőrjünk azon hitben, hogy: „nem csak kenyérrel él az ember.“ Nem csupán egy módja van Istennek arra, hogy bennünket életben megtartson, hogy istenes törekedéseink célját elérnünk engedje, 's rendeltetésünkhez képest, a nekünk szánt jólléthez eljussunk. Látszassék bár valami szintolly elkerülhetlen szükségesnek, mint a milly szükséges a mindennapi kenyér életünk föntartására: ha Isten azt tőlünk megvonja, higyük el, miszerint annak hiánya mellett is megtarthat bennünket, ha ez üdvünkre válik: mint Izrael fiait táplálni tudta kenyér nélkül is a pusztaságban.

IV. A bűnre esábitó gonoszok mindent eszközül tudnak használni, magát az Isten igéjét is; hogy ennek elferdítése-és hamis értelmezésével a tudatlanokat elszédithessék. Az ördög is irásra hivatkozik: hogy az ur Jézust a hű dicsőség keresésére birhassa! A jerusalemi templomnak egyik (délnyugoti) oldala több száz lábnyi mélységű völgyre tekintvén, milly nagy hirre kapott volna a fővárosba sereglett népek előtt, hahogy e szédítő mélységbe, a templomnak lapos tetejéről (hova lépesőkön lehetett följutni, 's a messze kilátás végett bizonyosan nem kevesen fölmentek) minden legkisebb sérelem nélkül leugrani tudott volna! A látványokon kapó nép ezt bizonyosan többre vevendette, mint isteni bölcseséget tanusító fölséges oktatásainak hatalmát... 'S miért is nem tenné Jézus; miután

¹⁾ Sz. Jakab lev. 1, 13—15. ²⁾ I. Korinth. 10, 13. ³⁾ U. o. ⁴⁾ Jak. lev. 1, 12. ⁵⁾ Zsidókhöz irt lev. 4, 15.

⁶⁾ Sz. Mát. 17, 20. ⁷⁾ Sz. János. 6, 70. ⁸⁾ Lukács. 3, 8. ⁹⁾ Márk. 8, 2. ¹⁰⁾ Mát. 23, 4.

irva vagyon, hogy az Isten' angyalainak meg van parancsolva, hogy ők kezeikben hordják? De így csak a' rossz lélek okoskodik. Az Istenben hívőleg bizó jámbor tudja, hogy az isteni gondviselés' oltalma biztosítva van ugyan az élő hittel bírók, de nem az Istent kísértő v a k m e r ő k, vagy pedig elbizakodott esztelenek' számára. „Ki szereti a' veszedelmet,“ 's k e r e s i a z t, „az elvesz benne.“¹¹⁾ 'S az Isten' ígéje, és emberi-nem' üdvének eszközlése, nem szorul szinpadí mutatványokra, 's merő hatásra számított mesterfogásokra.

V. „Mindezeket neked adom,“ mondja az ördög. Mint-ha az övé volna! De hisz' ő, „mikor hazugságot mond, tulajdonából beszél; mert hazug, és atyja a' hazugságnak.“¹²⁾ Így ígért az első emberpárnak is, Istenéhez hasonló tudományt és hatalmat: és — megcsalta őket. Így ígér ma is az általa elcsábított szerencsétleneknek, az elkövetendő bűn' díjául, előmenetelt, szerencsét, pénzt, gazdagságot, gyönyörűségek' élvezetét... Mert hiszen az ezekre kilátás, ezek' hiu reménye viszi az embereket arra, hogy képzelt, de illy uton el soha sem érhető boldogságukat, törvénytelen eszközök által is igyekezzenek megalapítani. 'S az ördög mindnyájukat megcsalja: mert miképen is adhatna boldogságot ő, a' boldogtalan; megelégedést, az irigység' szelleme; nyugalmat, a' lelkismeret' kígyói által szüntelenül marcangolt rossz lélek; menyeeinek festett örömlézetet, a' kebelében poklot viselő, kárhozat' edénye? Azonban igaz, hogy némi színét, 's külalakját a' szerencsének, fény- és dicsőségnek, megszerzik az általa javasolt eszközök is e' földön; az igazságtalan mammonhoz, a' nem érdemlett kitüntetések- és tisztségekekhez, a' tiltott gyönyörökhez, még mindig vezetnek olly utak, mellyeken csak az éj' setéteben, 's az Urat megkísértett rossz szellem' kalauzálása mellett járhatni: de a' csalódás azért nem kisebb az elámitottakra nézve; mert mit ez uton nyernek, az: a' jó lelkismeret-, valódi öröm- és belbékének, egy aggodalommal teljes, és rövid ideig tartó élvezetérti becsérelése, a' boldog örökkévalóságnak eladása egy bűnös perczért... Imádkozzunk, óh igenis, imádkozzunk: „És ne vigy minket a' kísértetbe!“

VI. Az ur Jézus azon isteni bölcsesség- és hatalommal, melly benne az embert megdicsőítette, kétségkivül valósíthatta volna mindazon fényes reményeket is, mellyeket Izrael' népe csinált magának a' várt földi Messiást, és egy világi hatalmas birodalomnak általa leendő alapítását illetőleg: 's ő, ki népének előrelátott sorsa fölött olly érzékenyen sirt, bizonyosan örömet leendett vala annak földi szabadítójává is, ha ezt hivatásához tartozónak ismerte volna. Milly könnyű vala neki, elfogadni a' királyságot, mellyet a' seregek erőszakosan akartak rá tolni!¹³⁾ De az ő országa nem e' világról való volt. 'S inkább választá, az emberi-nem' lelki szabadítójává, mint egy világi birodalomnak alapítójává lenni. A' világnak minden országait, azok' dicsőségével együtt, megvetette; 's választá helyettök a' gyalázat' fáját, a' keresztet, mellyen a' világot épen ama' hiu dicsőség, és minden bűn' átkától megváltása.... Kiki érzi, hogy az utóbbi valóban isteni mű; mig amaz egyes, nagyraavagyó emberek' szánakozásra méltó czélja. Ugyanazért az erre kísértőnek azt mondá: „Távozzál sátán!“ Mondjuk ezt mi is, ha az Isten' országának terjesztésére egész alázatosságban fölszánt tehetségeink' érzetében, a' nagyraavagyásnak azon gondolata szállna meg: „Ennyi fáradság-, igyekezet- és kiképeztetéssel

talán több is lehetnék, mint egy szegény népnek az üdvesség' utjairai vezetője. Ah! mit e' szerény, a' világ által keblőleg nem méltányolt, mert föl sem fogott jelentőségű hivatalodban tehetsz, mondhatlanul több, mint sem hogy a' világ' minden országainak mulandó dicsőségével fölcserélhető volna.

TAN- ÉS NEVELÉSÜGYI TUDÓSÍTÁSOK.

Ausztria.

(A' közoktatási ministerium' tanítási terve. Folyt.)

„26. §. Ha valamely tanítói állomás megüresedik, az a' tartományi hirlapban ki fog hirdettetni. Erre a' kerületi, vagy városi iskolaigazgató egy, e' végre előlegesen kitűzött napon, a' község' kebelében, összejűjtendő az illető község' előjáróit, azokkal együtt, kiknek, az iskola' javára tett különös adományaiknál fogva, az ajánlásra joguk van, vagy ezek' helyetteseit; a' folyamodók' kérelmeit előbők terjeszti, fölvilágosítja azok' alkalmas volta felől, 's a' teendő választást illetőleg tanácsot ad nekik. Három egyén kijeleltetik (minden, a' községen kívül ajánlási joggal bíró fél' részéről egy), 's az egész eljárásról jegyzőkönyv készítettetik. Az ajánlat megtörténvén, az, a' kerületi iskolaigazgató' véleményezésével együtt, a' tartományi iskolatanácshoz küldetik, melly a' jeltek' egyikét kinevezi.“ (Alig hiszszük, hogy az elemi iskolákat ez ideig saját erejéből alapított 's főtartott akár községek, akár uradalmak 's egyének, ennyi, 's nem több befolyással beérnek 's beérhetnek. A' münsteri püspöknek e' kinevezési jog' eltulajdonítása ellen közbevetett óvása, 's erőtlenes föllépése még élénk emlékezetben lehet Németországban. 'S nem látjuk át, mint lehetne egy községet megfosztani azon jogától, hogy tanítót választhasson s a' j á t gyermekeinek tanítása- és nevelésére; azaz: olly egyént választhasson, kire az atyai jog és kötelesség' legtermészetesebb kifolyását, mert az elemi tanítás és nevelés csakugyan illyen, szabadon és bizodalmasan átruházhassa. Vagy nem természetesebb, és szoros értelemben vett, atyai jog- e ez, mint egy bíró' választása? mint az igazság' kiszolgáltatására, melly már valóban a' statust, mint illyent illeti, meghívott 's fölhatalmazott egyének' kiszemelése? Melly jogukat mégis, mint a' municipalis szabadságok' gyöngyét, a' községek minden szabad és alkotmányos országban olly féltékenyen őrzik, 's mellytől őket megfosztani egy szabadelmű kormányának sem juthat eszébe. Csudálatos volna valóban, ha a' községek egy sokkal szellemiebb, családibb, és a' statushoz kevésbé tartozó afféle ügyben, minő a' kisdedek' tanítása és nevelése, ezen természeti jogukról olly könnyen lemondának; de csudálatos az is, hogy tőlök illyesmit a' szabadság' nevében követelni merészelnek. A' statusnak elegendő az ellenörködési és fölügyelési jog e' tekintetben.) „Különösen kellend arra vigyázni, hogy a' tanítóknál a' remény, miszerint érdemeik által jövedelmesebb állomásokra mozdíthatnak előre, mindig élénk maradjon.

27. §. Minden tanítónak első alkalmaztatása, három évig ideiglenes. Határozottan kinevezett tanítók, csak valamely nagy vétség, vagy folytonos hanyagság miatt, egy e' tárgyban tett rendes vizgálat' következtében, a' tartományi iskolai tanács által fosztathatnak meg hivataluktól.

28. §. Minden iskolának közvetlen igazgatását az iskolai bizottmány viszi. Ez az iskolának egyházi 's világi

¹¹⁾ Sirák' fiának könyv. 3, 27. ¹²⁾ Ján. 8, 44. ¹³⁾ U. o. 6, 14—15.

tanítóiból, 's ugyanannyi községi tagokból áll, kik a' község' választási rende szerint, több évekre fognak megválasztatni. *) A' falusi iskolákban az elnökséget az első, tanításba befolyó pap viszi, városiakban a' plebános, ha maga részesíti a' tanítványokat a' vallástanításban; különben a' világi tanítók' egyike, ki főtanító nevezettel bír. A' bizottmány határozott időszakokban összegyűl, tanácskozik, és határoz a' főnálló iskolai törvények' kivételére szükséges dolgok körül, 's minden ülnökök által aláírt jegyzőkönyvet visz. E' jegyzőkönyvek a' kerületi vagy városi iskolai főügyelőkhez mindenkor beküldendők. Az elnök legközelebről felelős az iskola' állapotjáért; joga van ideiglenes rendeleteket hozni: mellyeket, ha ezek a' bizottmány' utólagos beleegyezését meg nem nyerhetnék, végelhatározásul a' kerületi, vagy városi iskola-főügyelőknek kellend fölterjeszteni.

29. §. Minden kerületben lesz egy kerületi főügyelő. Ennek tapasztalt iskolaférfinak kell lennie, ki magát egészen a' kerületbeli iskolák' vezetésére szánja. Ő az iskolai bizottmányok' jegyzőkönyvei, nem különben a' tanítói gyülekezetek' protocollumai, de főleg a' kerület' folytonos beutazása által, köteles a' tanítók és iskolák' pontos ismeretét megszerezni és tartani, szakadatlanul azok' állapotjának javítására törekedvén. Közvetve ő vezet a' tanítói gyülekezeteket is. Föl van jogosítva, jelesebb tanítókat, részint ezek' kitüntetése végett, részint saját segítségére, bizonyos időre, 's a' tartományi iskolai tanács' tudtával, járásbeli főügyelökké kinevezni. (Ennek közlö szerint kevés haszna lesz: és ebben vele mi is tökéletesen egyetértünk. A' főügyelőnek ugyanis elegendő módja lesz, az egész tanítói személyzet' tanácsa- és véleményének meghallgatásával, a' szükségesekek iránt rendelkezni: kár volna ezért egyes tanítókat hivataluk' rendes folytatásától elvonni, 's a' hivatalársak közti szép egyetértést, irigység-, vetélkedés-, vagy legalább visszatartásra okot szolgáltatató kiemeléssel megzavarni.) „A' fővárosi iskoláknál a' kerületi föl-

ügyelő' helyét egy városi iskolai főügyelő foglalja el. A' kerületi 's városi iskolai főügyelőket, a' tartományi iskolai tanácsok' előterjesztésére, a' ministerium fogja kinevezni.

30. §. Minden kerületi 's városi iskolafőügyelő mellé legalább három egyén fog adatni, kik a' kerület, vagy város' lakosai közül, a' jövőre megállapítandó kerületi 's községi rendszer' értelmében, több évre fognak megválasztatni. Ezeknek joguk lesz, a' kerületökbe eső iskolákat megnézni: a' főügyelőkkel, ennek elnöktele alatt, rendes üléseket tartanak, őt tanácsukkal gyámolítandják, és javaslatokat tesznek, mellyeket az vagy maga életbe léptet, vagy pedig véleményének hozzácsatolásával, a' tartományi iskolatanács' elébe fölterjeszt.

31. §. A' nem-katholicusok' népiskoláinak szabályozása, a' keresztény felekezetek' egyenlő political jogigényletének elvéhez képest, ugy a' zsidók' népiskoláinak szabályozása is, a' nekik adandó political jogok' mértékéhez képest, különös törvények által fog kimondatni. (Itt tehát közös iskolákról nincs szó.)

32. §. A' közoktatási ministerium és tartományi iskolai tanácsok' feladata: czélirányos népkönyvek által, a' serdülő nemzedék' tanítása és fölvilágosítása felől folytonosan gondoskodni. (A' közlö helyesen jegyzi meg e' soroknál: „Remélni akarjuk, hogy jövőben nem fognak az egész birodalom' valamennyi tanítói azonegy, iskolai könyvnek lenni kellő, kedvezményes férezműhöz köttetni; hanem meg fog nekik engedtetni, különféle szakiratokat, mellyeket egyik vagy másik az iskolai használatra alkalmasoknak hisz, az iskolai hatóságoknak, megtekintésül benyújtani, 's részökre az iskoláiban használhatóság' általános megengedését kieszközölni: mikép ez, az iskoláknak olly tetemes előmenetelével, 's a' tanítók' írói szorgalmának élesztésére. Némethon' legnagyobb részében régtől divatozik.“)

II. Osztály. Középiszkolák. A) Gymnasiumok.

*) Itt a' közlö megjegyzi: „Illy, épen csak vagyunk-, 's talán sulyukrai tekintettel megválasztott községi tagokat az iskolaigazgatásbai befolyás' jogával épen nem kellene fölruházni. Hogyan várható ez oldalról a' gyakorlati 's elméleti, tehát dologhoz értő hozzászólás? Pusztá bebeszélés pedig, 's talán az arrai utalás, hogy a' község az iskola- és tanítóért eunyt tesz; ennél fogva ezt 's ezt nem tűrheti; ezt 's ezt méltán követelheti: — valóban kevés jót szül; 's csak az időt és egyetértést vesztegeti.“ Bármenyi igaz legyen is azonban ez észrevételben, az csak arra szolgáló emlékeztetésül veendő, hogy minden rendszernek megvannak a' maga előnyei, de alkalmatlanságai, nehézségei 's árnyekoldalai is. Ha a' szülék' részéről tettelegesen részvétel kizsákmányolni kívánjuk az iskolaügy' emelésére, ugy bizonyára az ezzel járó nem csekély alkalmatlanságokat is el kell tünnünk; 's csupán azt tehetjük, mit tenni tartozunk is, hogy a' község' részvétele és iskolaügyhez szólhatása ne azonosíttassék egy-két községi tag' dictatori akaratával; sem a' határozásban tulsuly ne adassék egy olly elemnek, melly a' tanítás' kérdését illetőleg, kath. szempontból, mindig alárendelt marad, és kell, hogy maradjon, az egyházi tekintély' ellenében; melly utóbbit az iskolai bizottmányban a' lelkipásztor fog képviselni ezentúl is. Tehát csak részvétől van szó, de nem, igazgatást nehezítő ellenzékéről, mellyet netalán a' község' választottai képeznének. Hol az egyenletlenség' szelleme a' lelkipásztor és tanítók, tanítók és község közt beférkezett, hol a' lelkek' igazga-

tója iránti bizodalom, tisztelet és engedékeny szeretet elenyészett, ott bármilly igazgatási rendszer mellett is hanyatlania kell nemcsak az iskolaügynek de a' lelkek' üdvének is, mellyet a' lelkipásztorok hivei közt előmozdítani legfőbb hivatása. Ha az elemi oktatás' alapjául a' vallásos tanítás tétetik, mint kell is tétetnie, ha az erkölcsi 's vallási kiképezés a' főczél, mellyet az iskolázattal elérni akarunk: ugy természetes, hogy az ennek tanításával egyedül és kizárólag megbízott egyház, az iskolának eme' lelkét illetőleg, kitől sem várhat, de nem is veendő szabályozó utasítást. Ezt illetőleg a' tanító egyház, tanítója a' községnek is, tehát vele nem egyenlő jogu szavazó tag Szintilly viszonyban áll a' lelkipásztor a' többi, másodrendű iskolai tanulmányokat előadó tanítók' irányában is. Tehát csak a' tárgyakat kell megkülönböztetni; 's akkor a' községi tagok is elég terjedelmes hatáskört látnak maguk előtt, mellyekre nézve beleszólásuk valódi, a' dolog' lényegére vonatkozó hozzászólás lesz; 's mellyekre nézve tanácsuk, erélyes közbenjárásuk, tevékenységök, a' tanítók-, sőt lelkipásztorokra nézve is csak kívánatos lehet és hálás köszönettel veendő. Tanítani, nem a' községet illeti; de az iskolaügy' virágzásba hozására nem csak a' tanítás szükséges, hanem egyéb segédeszközök' beszerzése is, fegyelem is, szüléket kötelező rend is: ezt pedig a' község fogja mindig legnagyobb sikerrel eszközölhetni. Kölcsönös egyetértés, bizodalom és közremunkálás nélkül itt sem hozhatni semmi nagyot létre.

33. §. A' gymnasiumok' tiszte: 1) a' magasabb általános műveltségre utat nyitni; 2) e' végre, mint leglényesebb tanulmányokat, a' régi classicus nyelveket és azok' irodalmát használni; 3) mindkettő által egyszersmind az egyetemi folyamra előkészíteni.

34. §. Jövőre minden tartomány' költségén fognak föntartatni. " (Hát hol egyházi, vagy magánalapítvány' után jöttek létre, 's virágoztak eddig; mint például az egyes szerzetes-rendek' gymnasiumai? Ott előbb a' tulajdonosoktól el fognak talán vétetni? Különben az illetők maguk is fognak joguk mellett fölszólalni tudni. Mi csak az e' §-ban rejlő igazságtalanság' magvára kívántuk az olvasót figyelmeztetni: hogy az illyesminek netalán honunkban is megkísértendését kellőleg elkészülve fogadja.) „A' tartományi gyűlések föl vannak jogosítva, e' célra külön adót kivetni. A' tartományi segédforrások' elégtelenségének esetében, az állományi erő fordítatik segítségre, mi felől az országgyűlés határoz.

35. §. Jövőre nyolcz osztályból fognak állani, 's alsó- és felső-gymnasiumra osztatni, mindegyik 4osztálylyal. A' felső-gymnasium lyceum nevet is viselend, az alsó-gymnasium pedig latin iskolának fog hivatni. A' gymnasiumból az ifjak közvetlenül bármely egyetemi kar' studiumába átléphetnek. " (Tehát például a' jogtant hallgatni akarónak nem kellend előbb a' bölesészeti folyamat is elvégeznie, 'stb.)

36. §. A' gymnasiumbeli tanítás' tárgyai ezek: 1) Vallástan. Ebbe foglaltatik, a' felső-gymnasiumban, a' kereszténység' irott kuffóinek részbeni olvasása, " (miért nem a' hagyományiaknak is? Miután a' kath. ifjuságra nézve ezeket szintolly szükséges tudni?) „a' vallás- és egyház-történet' főmomentumaival, 's a' morálnak észszerű " („rationelle"; 's miért nem keresztényi, tehát hitszerű?) „megalapításával együtt. " (A' kath. ifjuság méltán számot tart arra, hogy kath. iskolában, a' kath. hit 's egyház' classicusairól is halljon valamit: 's azok' halhatlan iratainak ismeretébe bevezetessék legalább is olly mértékben, mint a' minőben a' romai 's görög, nem keresztény irodalom' remekeit ismerni tanulja. Justin' apologiája például, sz. Ágoston és Ambrus' több könyvei 'stb., a' ker. bölesészet' erejét, régiségek' tudását, vallásos buzgalom' méltánylását 'stb. nagyon is képes volna nevelni; 's csak az egy Tertullian' védiratának értelmes fölolvása és magyarázása is több morális erőt kölcsönözne a' szoros logikai szabályok szerinti gondolkodásra, és szilárd vallásos érzelemre szoktatandó ker. fiatalságnak, mint p. o. Curtiusnak egészen könyvnélküli betanítása. Különben hisz' vannak az egyháznak remek írói, Chrysostomusai, Lactantiusai 'stb., kiktől görögül 's latinul is tanulhatni valamicskét.), 2) Nyelvtanulmányok és irodalom. a) Latin és görög nyelv, a' régi classicusok' terjedelmes olvasásával; b) anyanyelv és irodalom, szó- és írásbeli stylusgyakorlatokkal, a' honi irodalom, költészet, szónoklat' történetének fővonalival, 's az aethetica, gondolkodástan és tapasztalati lélektan' alapelveivel; c) egy másik honi nyelv, mennyiben annak tudása szükséges; d) a' leendő theologusok' számára, a' legfelsőbb osztályban, a' zsidó nyelvtanbeli előismeretek; e) szabadon választható tárgyakul, a' franczia, olasz, angol 'stb. nyelvek taníthatatnak. 3) Történet- és földleírastan. 4) Elemi mathesis; az alsó-gymnasiumban mértan, rajzolás' leczkéekkel összekötve. 5) Természetrájs, a' physiologia' elemeivel, tapasztalati természettan. 6) Éneklés, testgyakorlás, az utóbbiba a' katonait is beleértvén. 7) Szép- és gyorsírastan, rajzolás, mint szabad tanulmányok. — Mindezen tárgyak, a' görög és zsidó nyelv' kivételével, a' legalsó osztályoktól kezdve, fognak előadatni. " (Mint fog

ez kivihető lenni, az természetesen más kérdés. Mi legalább nem hiszszük, hogy minden, itt elősorolt tárgyakat meg lehetne, mindjárt a' legalsóbb osztályokban kezdeni. Ezt még a' stuttgarti gymnasiumban sem teszik: de persze ott ha t esztendő van szánya azon tárgyak' előadására, mellyeket az ausztriai gyermekek által négy év alatt is megtanulhatóknak tesz föl az itt közlött terv, papiroson; míg amott tapasztalásról is szólhatnak. A' württembergi gymnasiumok' tanítási tervét l. lapunk' 3- és 4-dik számában.)

37. §. Az alsó-gymnasium előkészítésül szolgál ugyan a' felső-gymnasiumra, mindazonáltal az ez utóbbi-tól annyiban független egészet képez, mennyiben a' főnebbi tárgyakat tulnyomólag népszerű és gyakorlati módon kezelve, az általános műveltségnek egy magában befejezett egészét adja, minő az életviszonyok' nagyobb részére nézve kívánatos; egyszersmind pedig előkészületül is szolgálhat a' reál-, 's tovább, a' technicai intézetekbeni tanfolyamra. A' felső-gymnasium ugyanazon tanítási tárgyakat, inkább tudományosan előadva, tovább folytatja, és specialis előkészületi tanulmányt képez az egyetemekre. Itt a' fegyelem- és tanítási módnak, főleg az utolsó osztályokban, mindinkább közelednie kell az egyetemekben szokásos fegyelem- és tanmódhoz, hogy minden ártalmas ugrás el legyen távolítva. " (Vége köv.)

H I R F Ū Z É R .

A' bécsi „Presse“ után valamennyi lapok közlik azon berlini magán-, de a' közlő által hitelesnek vélt tudósítást, miszerint a' porosz királyi fölség nem régiben a' berlini mesterképző-intézet' tanítóit maga körül összegyűjtvén, azokhoz illy értelemben szólott: „Mindazon szerencsétlenség, melly mult évben Poroszországot érte, önök, egyedül önök' műve; az egésznek azon álműveltség, azon frivol emberi bölesesség az oka, mellyet önök az országban isteni igazság gyanánt terjesztenek, melly által önök alattvalóim' kebelében minden hitet és hűséget elfojtanak, és szívöket tőlem elidegenítik. Én emez álműveltséget, e' pávatollakkal piperézett varjut, már mint koronaherceg, lelkeim' teljéből utáltam. Mint király mindent megtettem elnyomására. Én a' megkezdett uton tovább fogok menni; semmi földi hatalom sem fog ebben akadályozhatni. A' képezdéknek " (mellyeket Poroszországban, mint Némethon' több országában is, seminariumoknak neveznek, de a' papnőveldekkkel föleserélni nem kell) „a' nagy városokból mindenütt el, és kisebb helyekre szükség áttétetniek; hogy ez által a' vallástalan korszellem' dögleletes befolyásától mentessenek. Tovább az ezen intézetekbeni egész eljárás a' legszorosabb fölügyelés alá helyezendő. Nem a' pórnéptől félek én; hanem önök, esztelen emberi bölesességök' tanai által, hivatali személyzetemet (bureaukratiámat) rontják és mérgezik meg. De valamig a' kormányrud kezében lesz, tudni fogom e' visszaélést megakadályozni; arra önök bátran számolhatnak. " Haugyan valóságban alapszik e' tudósítás, ugy a' porosz királynak ezen erélyes föllépte és elhatározása fölött, a' keresztényi népnevelés és elemi oktatás' érdekében, csak örvendeni lehet: azt azonban kisé különösnek fogja mindenki találni, hogy a' kereszténytelen tanok' elterjedésének és terjesztésének egész büne a' képezdékre hártatik: holott ezen, a' képezdékben is uralkodásra jutott szellem, csak természetes és szükségképeni kifolyása volt azon philosophiának, (a' Hegelfélet értjük) 's ezen alapult tanítási rendszernek, mellyet maga a' porosz

kormány hozott be, ápolta, és ültetett az egész országban trónra; mely a' positiv hithez ragaszkodókat mellőzte, nemcsak, de nyílt üldöztetésnek is kitette; az ó-lutheránokat úgy, mint a' buzgó katolicusokat, al- és főrendü pástoraiban zaklatván, száműzvé, és — tömlöczötvetvén! Azon szellem, mely a' berlini képezdében Diesterweg és társai által csak újabb alkalmaztatást nyert, nem mai, 's Poroszországnak csaknem egész tanítói testületében ott-honossá vált előbb, hogysem a' képezdek' jelen szerkezete a' népnek vallástalanná tevésére tetemes befolyást gyakorolni kezdett. De azért a' megrovás mindig érdemlettnak mondható; 's ha történetileg a' király' szájából illyesmi nem jött is ki, méltán kijöhetett volna.

A' „Per quid quis peccat, per idem punitur et idem“, valamint a' porosz tanítási rendszerre, 's az általa megbüntetett pártfogóra tökéletesen illik: úgy Angliára nézve is valóban bizonyítja magát, azon tapasztalásban, hogy az opiummal visszaélés, melyet csupa kereskedési szempontból, még fegyverrel is védett China ellen, jelenleg magában Angliában kezd elhatalmasodni. Míg 1847-diki majusban csak 3,083 font sterling (mintegy 30,000 p. frt.) áru mákony hozatott be Angliába, az 1848-diki majushónapban e' bevétel már 7,029 font sterlinget tön, az egész 1847-diki bevétel pedig 24,929 fontot! A' pálinkakórságot e' szerint még egy veszedelmesebb nyavala készül fölváltani, mellynek új Mathew atyákra leendő szüksége.

Az előbbi francia ministeriumnak egy octoberi rendelete által, az országos négy . középponti fenytő-házban fölügyelőkül használt iskolatestvérek. kétségkívül nem jó-akaróik' igaztásának következtében, e' hivataluktól elmozdítottak, 's helyök, egy parisi lap szerint, kiszolgált katonákkal töltetett be. „Tehát anyagi erővel váltatik föl a' vallásnak meggyőző befolyása“; veszi észre a' L' ami de la religion? „ez korunknak valóban szánandó szelleme“!

Egyik parisi városnegyed' kézművesei, mint látszik, jobban tudják a' nevezett iskolatestvérek befolyásának hasznát méltányolni; legalább a' 12-dik kerület' mairejéhez benyújtott kérelmekben, egy, felnőttek' számára való esti iskola' föllállításának megengedéseért folyamodnak, 's azt a' nevezett testvérek által ohajtják vezéreltetni; kérelmekben nyilvánítva, miszerint „ők is részesülni kívánnak azon javakban, mellyeket Paris városának egyéb kerületei 's negyedei már élveznek . . . miután megtudták, mennyire alkalmasok az efféle iskolák' vezetésére a' keresztény iskolatestvérek“. A' folyamodók elmondván, hogy szeméiket emez egyszerű néptanítókra függeszték, kik naponkint hasonló kérelmekkel és minden oldalról ostromoltatnak, miután az általuk örömezt eszközzendő jóra nincs elegendő anyagi tehetségek: kérik, engedjék meg nekik, a' Francs-Bourgeois-Saint-Marcelről nevezett rendes iskolák' tanítói személyzetét két iskolatestvérrel szaporíthatni, 's az ezek' tartására szükséges évdíjt, összesen 1500 frankban, a' községi pénztárra utalványozni. E' két tanító azután kizárólag az esti iskolákkal foglalkoznak, az ugyanezen intézetbeli többi tanítókhoz segédekül csatlakozván.

IRODALOM.

„Régiföldirat a' tanuló ifjuság' használatára. Irta Koczányi Ferencz, kegyes szerzeti áldor 's költészettanár. Nyomatott Vácson, Somogyi- és Lukácsnál.“ — 8-adrét, 184 tömött lap. Ára, füzve: 40 kr. p. p. Kapható a' szerzőnél, Vácson; 's Pesten Emich Gusztáv' könyvkereskedésében.

Szerkeszti 's kiadja Somogyi Károly. Nyomatik Lukács- és társnál. Országút, Kunewalderház.

Midőn a' honi tanodákban serdülő ifjuság' czélszerűbb neveltetése- és oktatásának ügyében, a' nemesebb gondolkodásu honfiak' részéről eszme eszmét kelt, (minek következtében máris biztosabb elvek szerint intéztetnek a' tudományi előadások,) annak csak örvendeni lehet: de teljesebb siker csak úgy következhetendik be, ha az új tanrendszer' behozatalával, a' czélnak megfelelőbb tárgyak' fejtegetése és tanítása által vezéreltetnek a' hon' reményei, üdves czélok' valóítására; mi a' szív- és elmének, vallás és szelid tudományok általi fölvilágosításán és szilárdításán alapszik. Szerző, mint előszavából kiteszik, a' tapasztalás' ösvényén indulva, az érintett czél' megközelíthetőségének tekintetéből boesátá napfényre jelen munkáját; hogy általa ne csak az újabb földrajz' tanulására, az általános történettan' helyesebb megismertetésére nyujtana vezérfonalat a' tanulóknak: hanem a' római classicus művek' esarnokábái bemenetet is némileg könnyítené. Erre nézve, mellőzve számos tanítói tekintélyeket, szerző szerint elegendő a' magyar irodalom' mezején érdemekkel koszoruzott Toldy Ferencz' szavaival élni; ki Corn. Nepos' élete- 's munkáihoz irt bevezető értekezésében ekkép nyilatkozik: „Nem szükség mondanom, hogy a' régi földirat a' classica literatura' studiumának fontos része, mellyet legalább föbb vonalaiban elő kellene adni, mielőtt csak egy fejezetet magyarázunk classicus iróból; nehogy, midőn az emlékező-tehetséget' foglalkodtatjuk, a' képzelő 's gondolkodó erő parlagon heverjen; nehogy a' fiatal elmét dolgokkal töltsük el, miket tökéletesen nem érthet.“

Jelen munka, dús tartalmánál fogva megfelel a' czélnak; mert szerző előreboesátván bevezetésében a' régi földirat' literaturáját, mellyben a' régieknek földről nézeteik, kortani rendben előterjesztetnek: a' régi görögök- és rómaiaktól ismert földnek három részét, ugymint Európát, Ázsiát és Afrikát úgy tünteti szem elé, hogy azokról a' tanuló tiszta fogalmat szerezhethet. Az országok' és tartományok' leírásánál a' terület, határok, hegyek, fokok, tengerek, öblök, folyamok, tavak, a' föld' minősége, termények, népek' jelleme, műveltsége, vallása, szokásai kiemeltetnek; a' classicusok és történettan' fölvilágosítására, a' történeti főesemények' rovatában, érdekes adatok hozatnak föl. Nehogy a' munkában szárazság uralkodjék, (mi közönségesen a' földiratokban megszokott történni,) a' tartomány- és helyiratoknál részint valódi, részint hit-regetani történetesek' vegyítettetnek be, de mellyek a' remekirók' megértésére szükségesek. Ezekon kívül, mindenütt, a' hol lehetett, kitétetett zár jelek közt: hol feküdt e' vagy ama' tartomány; hogy' neveztetik mai nap; nem különben a' régi városok és faluk' mostani nevei is czélszerűen említettnek. Ezekből láthatni, milly szükséges és hasznos e' munka, nem csak tanulóknak, kiknek számára tulajdonképen iratott; hanem azoknak is, kik akár a' közép- és elemi tanodákban tanítással foglalkoznak, akár szerzeti, vagy világi képezdekben magukat tanítói pályára készítik. Mi a' munkában használt irályt (stylust) illeti, az könnyen folyó, értelmes és szabályos; az egész kiállítás pedig a' vácsi nyomdának dicséretére válik.

Acsádi Jakab,
k. képezdei tanár.

Igazítás: Lapunk' előbbi számában 69. l. első hasábon, 18. sorban alulról, mit' helyett olv.: „mint“; 72. l. 1. h. 18 és 32. s. al. „öcsém“ h.: „bátyám“; 76. l. 1. h. 22. s. al. „főigazgatója“ h.: „fözügyelője.“